

vyslovuje požadavek, aby při jmenování vrchního velitele, resp. zástupce velitele čsl. armády, operující na území Slovenska, bylo dbáno návrhu Slovenské Národní Rady.²

AÚD KSC Praha. Mikrofilm C 4, list 720—723. Fotokopie.

[40]

1944, 28. srpen. Londýn. — Usnesení konference funkcionářů sociálně demokratického hnutí v zahraničí s protestem proti úmyslu Šrámkovy vlády odvolat Zd. Fierlingera z funkce velvyslance v SSSR. Rezoluce žádá demisi této vlády ještě před návratem do osvobozené republiky, aby mohla být vytvořena vláda nová, odpovídající svým programem i složením vůli lidu.

1. Konference funkcionářů sociálně demokratického hnutí v zahraničí s rozhořčením vzala na vědomí zprávu, že československá vláda se dne 28. VII. 1944 jednomyslně usnesla, aby velvyslanec s. Zdeněk Fierlinger byl odvolán ze svého místa v Moskvě. Toto usnesení odmítáme jako lehkomyšlné a zájmy československého státu poškozující. Současně je považujeme za útok na národní jednotu a celistvost lidového hnutí doma.¹

² Na témž místě, kde směrnice „O některých úkolech národně-osvobozenického hnutí na Slovensku“, byl uložen další dokument označený jako „Některá praktická opatření pro organizaci spojení se Slovenskem“. Také tento dokument, který níže uvádíme v plném znění, je označen jako přísně důvěrný a v záhlaví je rovněž poznámka „3 exempl.“. Dokument je psán na témž psacím stroji jako směrnice a stejně datován — 23. 8. 1944. Zní takto:

„1. Slovenské vedení zajistí pravidelné radio-spojení s ústředím KSČ v Moskvě, pomocí něhož bude pravidelně posílat informace o situaci a postupu strany na Slovensku.

2. Slovenské vedení využije svého spojení k tomu, aby vysilačka „Za Slovenskou svobodu“ se stala tlumočnickem Slovenské Národní rady. K tomu účelu budou redakci posílány pravidelné informace, návrhy, dokumenty Slov. Nár. Rady a pod. Slovenské vedení zjistí slyšitelnost jednotlivých vysílání „Za Slovenskou svobodu“, aby na základě zjištěných údajů mohla být učiněna příslušná technická opatření.

3. Poslaným partyzánským oddílům bude námi dán pokyn, aby navázaly spojení se stranou a nár. výbory na Slovensku a svůj postup podle jejich pokynů zařizovaly. Slovenské vedení a národní výbory prokáží těmto partyzánským oddílům veškerou potřebnou pomoc.

4. Slovenské vedení a národní výbory pomohou těm partyzánským oddílům, které přes Slovensko budou posílány do českých zemí a na Karpatskou Ukrajinu. Pomohou jim při organizaci základů na slovensko-moravském a slovensko-karpatoukrajinském pomezí. Pomohou k tomu, aby prověření čeští emigranti pobývající na Slovensku mohli být použiti pro práci a partyzánské hnutí v českých zemích.

5. Slovenské vedení vydělí několik soudruhů pro organizování spojení s českými zeměmi a vybaví je všemi potřebnými prostředky.

6. Vedení KSČ se postará o brzké vydání „krátkého kursu dějin VKP/b“ v slovenském jazyku, jakož i některých jiných publikací. Časopis „Čsl. listy“ bude pravidelně dopravován na Slovensko v počtu několika set exemplářů každého čísla.

7. ÚV KSČ pošle v nejbližší době svého představitele na Slovensko. Jeho úkolem bude spolupracovat se slovenským vedením a být jemu nápomocen a za pomoci slovenského vedení navázat spojení se stranou v českých zemích. Slovenské vedení se postará o jeho přijetí a zajištění a poskytne mu všestrannou pomoc k provedení jeho úkolu.“ (AÚD KSC Praha, mikrofilm C 4, list 724—725.)

¹ Na základě zprávy z Moskvy, pocházející patrně od čs. vojenské mise, obvinila Šrámkova vláda Fierlingera v souvislosti s vysazováním partyzánů na Slovensku, že pomáhá dopravovat na Slovensko komunistické emisary, a to snad dokonce s nějakými tajnými „protistátními“ plány. Proto se jednomyslně usnesla, aby bylo prezidentovi doporučeno odvolat Fierlingera z funkce velvyslance.

Když se o tom dověděli představitelé KSČ a levicovní sociální demokraté, zakročili Valo a Laušman jménem levicového bloku velmi důrazně u vlády i u presidenta, který jim prohlásil, že k odvolání Fierlingera souhlas nedá. (Zd. Fierlinger, Ve službách CSR, II. díl, str. 324.)

Své skutečné stanovisko k otázce odvolání Zd. Fierlingera vyjádřil však dr. Beneš 1. července 1944 v rozhluvě s dr. H. Ripkou. V záznamu o tomto rozhovoru kromě jiného čteme: „Ve věci odvolání Fierlingera prezident stojí na tom stanovisku: na jedné straně nechce desautovat vládu, když se usnesla na jeho odvolání a souhlasí s tím, že se Fierlinger skutečně nechoval tak, jak se má chovat vyslanec.

... na druhé straně prezident by nechtěl odvolat Fierlingera v této době, mohly by z toho vzniknout vážné mrzutosti se Sověty, ale i velmi těžké komplikace vnitropolitické. Proto odpovídá vládě tak, že s odvoláním souhlasí, ale že bude provedeno později ve vhodné době. Prakticky prezident myslí, že to bude na konci války... President se domnívá, že Fierlinger půjde do vnitřní politiky tak, jak mu to říkal při prezidentově návštěvě v Moskvě.“ (AÚV KSČ Praha.)

2. Konference zdůrazňuje své usnesení ze dne 18. VI. 1944 o potřebě vytvořit novou vládu nejpozději po osvobození aspoň části území ČSR.

Žádáme, aby byl splněn závazek, že před návratem do vlasti nynější vláda odstoupí a bude vytvořena vláda nová, odpovídající svým programem i složením vůli lidu doma, jakož i únorovému prohlášení presidenta ve Státní radě. Po doplnění vlády z řad domácích činitelů zůstala by v úřadě pouze do rozhodnutí ústředního národního výboru.

3. Soudruhu Laušmanovi se ukládá, aby vstoupil okamžitě při vstupu na osvobozené území² do styku se všemi dělnickými a malozemědělskými organizacemi a funkcionáři, kteří se aktivně zúčastnili boje proti okupantům. Aby jednal ve smyslu zásad přijatých konferencí, zejména pak, aby ze všech sil hájil zásadu co nejširšího a nejhlubšího vlivu národních výborů — jakožto představitelů svrchovanosti lidu — na osvobození a budování státu. Současně se mu ukládá, aby působil k vytvoření jednotného socialistického hnutí.

Dr. Ján Čaplovič, jednatel.

Zd. Fierlinger, Ve službách ČSR, II. díl, Praha 1948, str. 324—325.

[41]

1944, 29. srpen. Moskva. — Zápis o jednání politických poradců čs. vládní delegace s představiteli moskevského vedení KSČ.¹

² Laušman byl členem vládní delegace pro osvobozené území, která přijela 25. 8. 1944 do Moskvy.

¹ Tato porada se konala v hotelu National v Moskvě v bytě F. Uhlíře za předsednictví F. Hály a zúčastnili se jí: Kl. Gottwald, J. Sverma, V. Kopecký, K. Šmidke, J. Valo, F. Hála, B. Laušman a F. Uhlíř, který je též autorem tohoto zápisu společně s F. Hálou.

První porada, již se zúčastnili navíc ještě min. Němec a generálové Viest a Hasal-Nižborský, se konala 27. srpna 1944. Svolal ji velvyslanec Zd. Fierlinger. Hlavním programem této porady byla zpráva K. Šmidkeho o situaci na Slovensku.

Průběh porady z 27. 8. 1944 líčí ve zprávě pro Státní radu v Londýně člen čs. vládní delegace Fr. Uhlíř takto:

„Poslanec Šmidke nás informoval o ustavení SNR jako vrcholného politického orgánu na Slovensku a o vojenské radě, která podléhá Slovenské národní radě a koná přípravy pro ozbrojené povstání na Slovensku. Vojenské radě byli přiděleni dva členové Slovenské národní rady. Už před čtyřmi měsíci, jak pravil Šmidke, bylo rozhodnuto v SNR a ve vojenské radě, že se Slovensko bude bránit se zbraní v ruce, dojde-li k německé okupaci slovenského území. Za tím účelem byl v SNR a VR vypracován podrobný strategický plán, který byl zaslán do Londýna a podle sdělení generála Píky byl Londýnem schválen. Tento plán spočíval především v tom, že má být použito dvou nejlepších slovenských divisí, umístěných v karpatských průsmycích, k zajištění těchto horských přechodů Rudé armádě a koncentrování hlavních vojenských sil na středním Slovensku. Střediskem vojenských operací i politické aktivity měla být Banská Bystrica. Podrobnosti tohoto plánu jistě znáte z referátů delegátů SNR, kteří dleli v Londýně, proto se o něm zmiňovat obsírně nebudu.

Poslanec Šmidke nás dále informoval o tom, že generál Čatloš se před několika týdny rozhodl nabídnouti se k organisování vojenského převratu na Slovensku. Čatloš se rozhodl dáti Moskvě na vědomí svůj úmysl, ale chtěl přitom stále ještě pokračovat v projevech loyality vůči Německu. Dal si zavolat stotníka Staňka, který byl zapojen do odbojové organizace a jeho prostřednictvím dal sdělit své stanovisko Slovenské národní radě, nevěda prý však, komu to vlastně sděluje. Jednalo se mu jen o to, aby dal do Moskvy své osobní mínění a vyslovil se, že prý mu nezáleží na tom, kdo tuto jeho zprávu do Moskvy ponese. Nabídnul Slovenské národní radě letadlo a to proto, aby mohlo legálně odstartovat. Tehdy měl letět generál Jurech, avšak plán se nepodařil. Poslanec Šmidke pak nám podrobně líčil komplikace spojené s odletem, z čehož bylo však nejdůležitější to, že se Slovenské národní radě dostala okružní cestou do rukou Čatlošova zpráva, posílaná do Moskvy. Když zjistili, že zpráva je autentická, odpověděli Čatlošovi prostřednictvím stotníka Staňka, že vojenskou akci, jak ji Čatloš chce provést, Slovenská národní rada přijímá, nepřijímá však politickou stránku jeho nabídky. SNR se pak usnesla, že do Moskvy poletí poslanec Šmidke a pplk. Ferjenčík, kteří s sebou vezmou Čatlošovu nabídku pro Moskvu. O politické stránce Čatlošovy nabídky pravil Šmidke, že to byla „absurdná politická naivita“, neboť Čatloš se obracel na Rudou armádu a nabízel jí generálskou diktaturu na Slovensku, již by on stál v čele a komunisté byli prostředníky mezi ním a Moskvou. Šmidke tehdy prohlásil, že by nebylo